

KATRI ÖSTER

Intiimien tekstien lumoissa Katsaus päiväkirjojen maailmaan

Päiväkirjoja lukiessani oloni on hieman kuin tirkistelijällä. Päiväkirjathan mielletään usein salaisiksi ja intiimeiksi, ja harvoin niitä kirjoitetaankaan ainakaan alun alkaen muiden luettaviksi. Toisaalta kirjailijoiden, poliitikkojen ja muiden julkisuuden henkilöiden muistelmien, kirjeiden ja päiväkirjojen julkaiseminen on ollut viime vuosina suosittua. Myös ennen viimeaikaista ”buumia” julkaistut päiväkirjat ovat usein saavuttaneet suuren suosion.

Päiväkirjoja tutkimalla saa erilaisen näkökulman menneisyyteen ja ihmisten elämään kuin muusta aineistosta, esimerkiksi asiakirjoista. Niiden kautta on mahdollista lähestyä arkaluontoisia ja intiimejä aiheita, joita voisi muuten olla vaikeaa tai kenties mahdotonta tavoittaa. Siitä huolimatta päiväkirjoja on tutkittu Suomessa melko vähän etenkin kulttuurien tutkimuksen alalla. Yhtenä syynä vähäiseen kiinnostukseen ovat varmasti tutkimusaineiston saatavuuteen liittyvät ongelmat, vaikka esimerkiksi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on helpottanut tilannetta keräämällä päiväkirjoja tutkimuskäyttöön. Toinen syy vähäiseen tutkimukseen saattaa olla aineiston haastavuus. Päiväkirjatekstit ovat usein katkelmallisia, ristiriitaisia ja viimeistelemättömiä. Niiden kirjoittajista ei myöskään ole välttämättä saatavissa minkäänlaista lisätietoa varsinkaan tutkittaessa julkaisemattomia arkistokäyttöön luovutettuja ”tavallisten” ihmisten päiväkirjoja. Toisaalta juuri päiväkirja-aineiston ominaispiirteet tekevät päiväkirjoista erityisen kiinnostavan tutkimuskohteen.

Maailmalla tehty päiväkirjatutkimus on kohdistunut yleensä tietyn aikakauden tai henkilön päiväkirjoihin (Vatka 2005, 33). Tutkijat ovat enimmäkseen olleet kiinnostuneita miesten päiväkirjoista. Myös kuuluisien miesten vaimojen, rakastajattarien tai sisarten merkinnät ovat saaneet huomiota osakseen. Varsinaisesti naisten päiväkirjoista on kuitenkin kiinnostuttu vasta 1960-luvun lopulla naistutkimuksen aloitteesta. (Makkonen 1997, 236.) Suomessa päiväkirjoja on tutkittu lähinnä 1990-luvulta alkaen. (Päiväkirjatutkimuksesta Suomessa ja ulkomailla ks. Kivelä 2007.)

Kansatieteessä päiväkirjat eivät ole olleet kovinkaan suosittua tutkimusaineistoa. Poikkeuksia kuitenkin löytyy. Ruotsalainen etnologi Jan Garnert (1993) on valaistuksen ja valaisimien historiasta kirjoittaessaan käyttänyt aineistona muun muassa kyselyitä, muistelmia, päiväkirjoja, mainoksia ja sanomalehtiä. Myös Åke Daun (1974) on hyödyntänyt

päiväkirjoja mielenkiintoisella tavalla kahden esikaupunkialueen elämänmenoon paneutuneessa väitöskirjassaan *Förortsliv*. Muun muassa haastattelujen ja rakennetun ympäristön täsmällisen kuvailun lisäksi Daun käyttää aineistonaan omia päiväkirjojaan, jotka hän on kirjoittanut asuessaan alueilla tutkimuksen teon yhteydessä.

Tämä artikkeli perustuu syksyllä 2007 valmistuneeseen pro gradu -tutkielmaani (Kivelä 2007), jonka aiheena on päiväkirja-aineiston soveltuvuus kansatieteelliseen tutkimukseen. Artikkelissani paneudun päiväkirjoihin kuitenkin hieman yleisemmällä tasolla. Käsitelen päiväkirjoja kahdesta eri näkökulmasta käsin. Ensinnäkin tarkoitukseni on luoda yleiskatsaus päiväkirjojen kirjoittamisen historiaan, päiväkirjojen ominaispiirteisiin tekstilajina sekä päiväkirjan kirjoittamisen syihin. Toiseksi käsitelen lyhyesti päiväkirjojen käyttöä tutkimusaineistona sekä siihen liittyvää luokittelua ja tulkintaa.

Päiväkirjan kirjoittamisen historiaa

Päiväkirjaa muistuttavia merkintöjä on tehty aina kirjoitustaidon keksimisestä alkaen (Vatka 2005, 39). Varhaisimmat tunnetut varsinaiset päiväkirjat ovat peräisin 900-luvun Japanista. Tällöin hovinaiset pitivät ”tyynykirjaa” eli tyynyn alle piilotettavaa päiväkirjaa. (Makkonen 1997, 228.) Useimmiten varhaisimmat päiväkirjat ovat kuitenkin olleet julkisia dokumentteja ja asiakirjoja (Gannett 1992, 105). Henkilökohtaisempi päiväkirja syntyi vasta renessanssin ja uskonpuhdistuksen mukanaan tuoman itsensä tiedostamisen myötä (Vatka 2005, 39, 54). Modernisaation mukanaan tuoma yksilöllisyys vaikutti henkilökohtaisemman kirjoitusotteen muotoutumiseen. Tästä johtuen oman aikamme intiimi ja subjektiivinen päiväkirja on saavuttanut lopullisen muotonsa vasta 1700- ja 1800-lukujen taitteessa (Gannett 1992, 105).

Eurooppalaisen päiväkirjan juuret ovat matkapäiväkirjoissa. Ensimmäiset tunnetut eurooppalaiset päiväkirjat olivat merenkävijöiden, sotilaiden ja löytöretkeilijöiden muistiinpanoja. Matka ja sota ovat aina olleet poikkeuksellisia ja elämää mullistavia tapahtumia, jotka ovat inspiroineet päiväkirjan kirjoittamista. (Fothergill 1974, 16.) Varhainen matkailija oli myös tärkeä informaation levittäjä. Löytöretkeilijät kirjoittivat vieraiden maanosien maantiedosta, matkustusreiteistä ja luonnosta, mutta myös uteliaisuudestaan alkuperäiskansoja kohtaan sekä omista tunteistaan matkan aikana (Gannett 1992, 108). 1700-luvulla matkakirjallisuus taas auttoi valistusmatkaajia määrittelemään omaa identiteettiään ja toimi kulttuurivertailun ja yhteiskuntakritiikin välineenä. (Fothergill 1974, 15.) 1800-luvulla matkakirjallisuuden ei enää tarvinnut jakaa maantieteellistä tietoa vieraista kulttuureista samassa mitassa kuin aiemmin. Matkakirjallisuus alkoi tukeutua kaunokirjallisuuden piirissä kehittyviin tyyleihin ja muotoihin, ja kirjoittajan subjektiviteetti nousi esiin. Matkailija saattoi pelkän informaation keräilyn sijaan keskittyä omien kokemustensa ja havaintojensa kuvailuun. (Vatka 2005, 40.)

Päiväkirjan kirjoittaminen tuli lähes välttämättömäksi autenttisen tuntuisen matkakirjan julkaisemista varten. Jo 1600-luvulla matkapäiväkirjat olivatkin olleet osa nuorten eu-

rooppalaisten herrasmiesten kasvatusta ja koulutusta. Matkapäiväkirjojen lisäksi varhaisia koulutuksen apuna käytettäviä päiväkirjoja olivat oppineiden kirjoittamat muistikirjat (*commonplace books*). Muistikirjoja pidettiin itseopiskelua varten. Niitä luultavasti kirjoitettiin opiskelun tueksi julkaistujen kirjojen ollessa vielä kalliita ja harvinaisia. (Gannett 1992, 108–109.)

Matkapäiväkirjat kirjoitettiin usein varta vasten julkaistaviksi, eivätkä ne ole täysin autenttisia, vaan niitä on matkan jälkeen usein korjailtu ja muokattu ennen julkaistavaksi luovuttamista (Kagle 1986, 25–32). Julkisuudestaan johtuen 1800-luvun matkapäiväkirjat poikkeavat henkilökohtaisista päiväkirjoista. Siitä huolimatta niihinkin on saattanut sisältyä julkaisemattomille päiväkirjoille tyypillisiä piirteitä, esimerkiksi rakastetun puhuttelua. Suomalaisia matkakirjailijoita ovat olleet muiden muassa Sakari Topelius, Elias Lönnrot, J. V. Snellmann ja M. A. Castrén. (Vatka 2005, 43.)

1600-luvun puritaanien päiväkirjat ovat päiväkirjan kehityksen tärkein merkkipaalu. Päiväkirjoille ominainen tunnustuksellisuus periytyy 1600-luvun puritaanien päiväkirjoista. Englantilaiset puritaanit vastustivat auktoriteetteja henkilökohtaisissa uskon kysymyksissä ja kehittivät päiväkirjasta ja uskonnollisesta omaelämäkerrasta ankaran itse-tutkiskelun menetelmän. He levittivät mukanaan hengellisen päiväkirjan myös uudelle mantereelle. Tavan omaksuivat muiden muassa kveekarit, baptistit ja metodistit. Uskonnollisia päiväkirjoja on myös julkaistu, ja ne ovat toimineet myöhempien päiväkirjanpittäjien mallina. Hengellisten päiväkirjojen keskeisin piirre eli oman itsen tarkastelu onkin siirtynyt myös ”maallisiin” päiväkirjoihin. (Makkonen 1997, 228.)

Kirjoittajan omaan elämään keskittyvä päiväkirja ohitti rutiininomaisen raportoinnin vähitellen 1600-luvun jälkeen. Alun perin uskonnollisiin tarkoituksiin kehitetty introspektio siirtyi maallisiin päiväkirjoihin, ja 1700-luvun lopulla salaiset, omaa sisintä tutkivat päiväkirjat olivat jo suurelta osin korvanneet uskonnolliset edeltäjänsä. Intiimit päiväkirjat saavuttivat 1800-luvulla suosiota manner-Euroopassa, erityisesti Ranskassa. Ne alkoivat korvata uskotun ystävän kanssa käydyn kirjeenvaihdon ja muotoutuivat samalla sydänystävän korvikkeeksi. (Martens 1985, 55–56.)

Uuden yksilökeskeisen maailmankuvan myötä henkilökohtaisuus nousi päiväkirjakonvention keskeisimmäksi piirteeksi pelkän rutiininomaisen raportoinnin tilalle (Vatka 2005, 52–53). Päiväkirjoja ei ollutkaan tapana julkaista ennen 1800-lukua. Niitä kuitenkin luettiin tietyissä sosiaalisissa piireissä, joten modernin päiväkirjan muodot pääsivät leviämään. (Gannett 1992, 114.) Vuosisadan lopulla alettiin julkaista äskettäin edesmenneiden päiväkirjoja, ja 1900-luvulla päiväkirjoja on julkaistu jo kirjoittajan elinaikana (Makkonen 1997, 229).

Intiimi kirjoitus, konventionaalinen tekstilaji

Päiväkirja on kirjoittamisen muotona mitä yksityisin. Silti tietynlainen teksti on melko helppo tunnistaa päiväkirjaksi. Kirjoittaja tietää, kuinka päiväkirjaa on tapana pitää. Kir-

joittamista ohjaavatkin tunnistettavat konventiot eli lausumattomat ja usein tiedostamattomat tavat ja sopimukset siitä, minkälaista tekstiä päiväkirjaan tulee kirjoittaa. (Makkonen 1997, 230.) Päiväkirjatekstille ominaisia piirteitä ovat itsekeskeisyys, minämuotoisuus, subjektiivisuus, poleemisuus, ristiriitaisuus, ratkaisuhakuisuus ja sovitteluvuus (Ahola 1993, 96). Teksti on usein myös hierarkiatonta ja katkelmallista ja ainakin ulkopuolisen lukijan näkökulmasta viimeistelemätöntä. Kirjoittaja kiinnittyy usein yksityiskohtiin, joten laajat perspektiivit ja yleiskatsauksellisuus ovat teksteissä harvinaisia. Sen sijaan kerrontahetkien vaihtelut ja kertojan nopeasti vaihtelevat positiot luovat moniäänisyyden vaikutelmaa. (Norkola 1995, 113; 1996, 45.) Merkinnät etenevät yleensä kronologisesti päivämäärien mukaan. Merkintöjä on tosin voitu myös muunnella jälkikäteen tai kirjoittaa esimerkiksi useamman päivän teksti samalla kertaa.

Suvi Aholan (1993, 97) mukaan yhdessä päiväkirjamerkinnässä käsitellään yleensä yhtä ongelmaa. Kirjoittaja pohtii tietyn ajanjakson tapahtumia ja sen aikana heränneitä ajatuksia. Merkintä etenee ratkaisuhakuisesti, vaikkakin usein monien ristiriitojen kautta kohti myönteistä lopputulosta. Usein päiväkirjateksteissä korostuvat elämän synkät puolet eikä positiiviseen sävyyn päästä välttämättä useampienkaan merkintöjen aikana. Luettuaan päiväkirjaansa Aino Kallas monien muiden tavoin ihmettelee 18.9.1908 kirjoittamassaan päiväkirjamerkinnässä onnellisten asioiden puuttumista omista merkinnöistään:

Päiväkirjastani puuttuu melkein kokonaan onnellisten aikojen kuvaus. Olen turvautunut siihen ainoastaan alakuloisuuden ahdistaa. Kuitenkin on minun elämäni, viime vuotta lukuun ottamatta, yleensä ollut onnellista ja iloista [...] Missä ovat kuvaukset niistä suurista ja syvistä iloista, joita lapseni, varsinkin Sulev, ovat minulle tuottaneet, niistä hellyyden, ylpeyden ja liikutuksen tunteista, joilla olen heitä seurannut? [...] Miksi yleensä paljon enemmän analysoimme vaikeuksiamme, miksi juuri ne panevat sielumme voimat liikkeelle nopeammin kuin tasainen hyvä olo? (Kallas 1953, 98.)

Synkkien ja tunnepitoisten kirjoitusten lisäksi päiväkirjaan saatetaan kirjata vain arkisia tapahtumia tai raportoida lyhyesti päivän konkreettisia toimia (ks. esim. Norkola 1995, 120). Tekstien sisältö vaihtelee siis pinnallisesta arjen kuvailusta syvempiin ja vakavampiin mietteisiin. Varsinkin arkaluontoisista asioista kirjoitettaessa päiväkirjan konventioihin liittyy kiinteästi salailu (Norkola 1996, 43). Kaikkia asioita ei uskalleta kirjoittaa edes omaan päiväkirjaan. Pelko kirjoitusten joutumisesta vieraisiin käsiin vaikuttaa siis päiväkirjatekstien sisältöön. Salaisiksi tarkoitettuja asioita saatetaan jättää merkinnöistä kokonaan pois. Usein arkaluontoisiin asioihin viitataan kuitenkin jollain tavalla, esimerkiksi käyttämällä monitulkintaista ”salakieltä” tai jättämällä aiheeseen liittyvien henkilöiden nimet mainitsematta.

Päiväkirjaa ei ensisijaisesti ole tarkoitettu muiden luettavaksi. Kuitenkin kirjoittaja aina osoittaa tekstinsä jonkinlaiselle yleisölle. Merkinnöissä vilahtelee usein erilaisia puhutteluja, joista on pääteltävissä kirjoittajan mielessä ollut lukija (Norkola 1996b, 38). Päiväkirjan kuvitteellinen lukija saattaa olla kirjoittajan tuleva minä tai esimerkiksi omat

lastenlapset (Kagle 1986, 5). Usein kirjoittaja puhuttelee päiväkirjaansa rakkaaksi ystäväksi ja kirjoittaa tekstiä ikään kuin näkymättömälle uskotulle. Tällöin voidaan katsoa, että kirjoittaja on ikään kuin itse oma uskottu ystävänsä. (Makkonen 1997, 230.) Joskus kirjoittaja antaa päiväkirjalleen jopa nimen. Nimi persoonallistaa päiväkirjaa ja luo vaikutelman läheisestä keskustelukumppanista. Saima Harmaja antoi päiväkirjalleen nimen ”Maija”. Hän liitti kuvitelmissaan Maijaan monia hyvän ystävän ominaisuuksia:

Maija! Tiedätkö, millainen olet? Olen juuri kuvitellut sinut loppuun [...] Sinä olet herttainen, helläsydäminen, vilkas ja iloinen. Sinä keksit mitä viehättävimpiä kepposia ja olet aina ensimmäinen kujeissa. (Harmaja 1985, 82–83: 19.4.1926.)

Tyypillinen tapa aloittaa päiväkirjateksti on erilaisten aloituskonventioiden käyttö. Aloituskonventioihin kuuluvat puhuttelu, tervehdys tai jopa kirjeen manereista lainattu retorinen kysymys (Norkola 1996, 39). Päiväkirja kokonaisuudessaankin aloitetaan usein jonkinlaisella esipuheella tai johdannolla (Makkonen 1997, 231).

Kirjoittamisen syistä

Päiväkirjan teksti on intiimiä ja suhteellisen vapaamuotoista. Kirjoituksen henkilökohtaisuuden aste kuitenkin vaihtelee. Teksti saattaa sisältää erittäin syvällistä tunteiden käsittelyä tai keskittyä arjen pienten ja jokapäiväisten askareiden kuvailuun. Päiväkirjaa pidetäänkin useista eri syistä. Syitä voi päätellä paitsi kirjoituksen aiheista myös tekstin tyylistä, merkintöjen pituudesta ja esimerkiksi kirjoittamisen tiheydestä.

Päiväkirjan kirjoittajilla on muiden harrastajakirjoittajien tavoin jonkinlainen tarve ilmaista itseään pukemalla ajatuksia ja tunteita sanoiksi. Kirjoittamisen taustalla saattaa olla jopa pakottava sisäinen paine, jolloin kirjoittamiseen on voimakkaan tunteen iskiessä ryhdyttävä ajasta ja paikasta riippumatta. Kirjoittaja saattaakin päiväkirjan avulla etsiä intensiivisen elämäntunnon elämyksiä. (Enwald 1984, 40–45.) Toisaalta päiväkirjan avulla voidaan kompensoida yksinäisyyttä. Teksti saattaa sisältää asioita, jotka painavat kirjoittajan mieltä ja päätyvät päiväkirjan lehdille luotettavan keskustelukumppanin puuttuessa. (Norkola 1995, 125.) Kirjoittamisen motiivina voi olla tunteiden, kuten ilojen, surujen, pelkojen, ahdistuksen ja yksinäisyyden, käsittely. Päiväkirjalla voidaan siis nähdä olevan kirjoittajalleen terapeuttilinen vaikutus (Ahola 1993, 97). Päiväkirjaa onkin mielenkiintoista tarkastella hyvänä esimerkkinä ns. terapeutisesta esineestä. Kirjailija Helvi Hämäläinen kertoo julkaistun päiväkirjakokoelmansa takakannessa omista kokemuksistaan päiväkirjailijana:

Minä aloin kirjoittaa säännöllisesti päiväkirjaa, kun olin kadottanut pienen perheeni, äiti oli kuollut ja poikani avioitunut. Minulle päiväkirja on ollut yksinäisyydessäni se puuttuva henkilö, jolle puramme keskusteluissa tapahtumien iloa ja surua sisältävää taakkaa. Päiväkirjassa sanomme ne näkymättömälle ystäväille ja myös itsellemme. (Hämäläinen 1994.)

Kirjoittamiseen voivat motivoida myös erilaiset käytännölliset syyt (Svenske 1993, 14). Päiväkirjaa voidaan kirjoittaa esimerkiksi muistin tueksi (Norkola 1995, 117). Robert Fothergill (1974, 19–20) huomauttaa, että tällöin muistiin kirjataan ennen kaikkea niitä asioita, joita halutaan muistaa eikä pelkästään niitä, jotka täytyy muistaa. Muistin virkistämiseksi pidetty päiväkirja eroaa siis tältä osin tavallisesta muistikirjasta. Tapah- tumien dokumentointiin keskittyvän päiväkirjan kirjoittajalla saattaa olla toisaalta halu tulevaisuudessa lukea oman elämänsä tapahtumista sekä tuntemuksistaan matkan varrella tai toisaalta tarve jättää omasta elämästään jotakin muistoksi jälkipolville (Svenske 1993, 15). Päiväkirjan pitämisestä muodostuu joskus myös tapa, jota noudatetaan lähinnä vain tottumuksesta (Ahola 1993, 102). Alkuperäiset motiivit unohtuvat ja kirjoituksesta tulee eräänlainen pakko. Usein päiväkirjojen kirjoittajat potevatkin huonoa omatuntoa, mikäli kirjoittamisessa on ollut pidempi tauko. Päiväkirjalta pyydellään anteeksi tai kauhistellaan sitä, ettei ole ehditty kirjoittaa säännöllisin väliajoin (esim. Haavio & Koskimies 2004, 28: 31.10.1952; Harmaja 1985, 117: 12.9.1926).

Syynä päiväkirjan kirjoittamiseen saattaa olla myös yksinkertaisesti kirjoittamisen ilo. Kirjoittamalla voi kuluttaa aikaa ja viihtyä. Se voi synnyttää älyllistä uteliaisuutta ja ylläpitää ajattelua. Päiväkirjaan kirjoittamalla voi myös tulkita ympäröivää maailmaa ja suhteita muihin ihmisiin sekä pohtia omaa subjektiuttaan. (Johansson 1985, 75.) Päiväkirjasta voikin tulla oman yksityisen vapautumisen tila. Päiväkirjan kirjoittaminen myös kertoo kirjoittajansa omanarvontunnosta. Osa kirjoittamisen iloa muodostuu varmasti siitä ajatuksesta, että oma elämä on todella muistiin merkitsemisen arvoinen. (Ks. esim. Makkonen 1997, 236.)

Luokittelua

Tutkijat ovat luokitelleet päiväkirjoja monin eri tavoin. Luokittelussa voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi kirjoittamisen tyyliin tai tekstin sisältöön. Toisaalta esimerkiksi kirjoittamisen syyt vaikuttavat sekä päiväkirjan muotoon että siihen, millaisia asioita kirjataan ylös. Luokittelu on aina yksinkertaistamista ja karkeiden mallien muodostamista. Sen vuoksi onkin syytä huomauttaa, että saman päiväkirjan ja jopa saman merkinnän sisällä saattaa esiintyä piirteitä useista eri tyypeistä. Seuraavaksi käyn läpi muutamia luokitteluja ja lopuksi täydennän kuvaa kulttuurien tutkimuksen kannalta kiinnostavilla lisäyksillä.

Suvi Ahola on luokittelussaan pohtinut erilaisia kirjoittajatyyppejä. Hän on jakanut päiväkirjan kirjoittajat kolmeen ryhmään: erittelijöihin, kuvailijoihin ja tavoilleen uskollisiin. 1) Tavoilleen uskolliset merkitsevät asioita muistiin päivittäin, selvästi lähinnä siksi, että ovat tottuneet tekemään niin. Tällaiset päiväkirjat saattavat tuntua yksitoikkoisilta, mutta niistä myös muodostuu hienopiirteistä arjen kuvausta eri ajoilta. 2) Kuvailijatkin saattavat kirjoittaa päiväkirjaansa päivittäin. Teksteissä korostuu oman elämän, läheisten ihmisten ja päivittäisten tapahtumien kuvailu. 3) Erittelijöiden päiväkirjoissa sen sijaan pohditaan omaa minuutta ja suhdetta muuhun maailmaan. Tekstit etenevät filosofisen

pohdinnan kautta, ja niissä pyritään henkisten ongelmien kirjalliseen ratkaisuun tai ainakin ratkaisun tunteeseen esimerkiksi sanojen taitavalla käytöllä. (Ahola 1993, 102–104.)

Tero Norkola on sen sijaan jakanut päiväkirjat neljään eri tyyppiin. Ne ovat muistin kirja, arjen raportti, päiväkirja itsetutkiskelun välineenä ja estetistinen päiväkirja. 1) Muistin kirja koostuu irrallisista ja ulkopuoliselle usein vaikeaselkoisista muutaman sanan tai lauseen merkinnöistä. Tällaisen päiväkirjan tehtävänä on usein toimia muistin apuvälineenä. Kirjoittamiseen ei liity esteettistä intressiä, ja tekstin lukijaksi kirjoittaja kuvittelee tulevan unohtavan minänsä. Muistikirjamaista päiväkirjaa saatetaan kirjoittaa myös myöhempää omaelämäkerrallista teosta silmällä pitäen. 2) Myös arjen raporttia voidaan kirjoittaa muistin tueksi. Raporttipäiväkirjan teksti on kuitenkin muistin kirjaa vuolaampaa, ja sitä lukemalla ulkopuolisenkin on, ainakin rivien välistä lukemalla, mahdollista hahmottaa melko rikas kuva kirjoittajan persoonallisuudesta ja elämänkulusta. 3) Päiväkirjaa voidaan käyttää myös itsetutkiskelun välineenä. Tällöin päiväkirjaan kirjoitetaan asioista, jotka painavat kirjoittajaa. Teksti saattaa sisältää myös intiimien asioiden ja tunteiden kuvailua. 4) Estetisessä päiväkirjassa sen sijaan korostuu kauneuden, taiteen ja taidenautinnon arvo. Kirjoittaja keskittyy ilmaisun muotoon ja kirjoittaa kokemuksensa tietyn kirjallisen koodin läpi. (Norkola 1995, 116–129.) Norkolan ja Aholan luokitteluissa on yhtymäkohtia. Aholan tavoilleen uskolliset sekä kuvailijat asettuvat Norkolan luokittelussa muistin kirjan tai arjen raportin kirjoittajiksi. Eritteliäisten tekstien asettuvat jonnekin itsetutkiskelun ja estetistisen päiväkirjan tienoille.

Miia Vatka (2005, 77–119) on ryhmitellyt päiväkirjoja edellisiä hieman yksityiskohtaisemmin. Hän on kirjoittamisen syitä etsiessään luokitellut päiväkirjat seitsemään eri tyyppiin. Vatkankin jako sisältää osittain yhtäläisyyksiä sekä Aholan että Norkolan jaon kanssa. 1) Vatka mainitsee ensimmäiseksi tapahtumien tallentamiseen tähtäävän päiväkirjan. Kyseessä saattaa olla talouspäiväkirja, johon tallennetaan tarkasti talouden menot ja tulot, tai esimerkiksi maatilan talouskirja, joka sisältää perunanistutuspäivät, puinit ja puutarhasta saadut omenakilot. 2) Tätä tyyppiä lähellä on Vatkan ”elämän inventoinniksi” kutsuma päiväkirjatyypin. Elämää inventoidaan usein vuodenvaihteessa, jolloin päiväkirjaan merkitään kaikki listaamisen arvoinen kuten joulu- ja syntymäpäivälahjat, tuliaiset, luetut kirjat jne. Vuodenvaihteessa voidaan kerrata myös kuluneen vuoden tapahtumia ja suunnitella seuraavaa vuotta. 3) Kolmantena tyyppinä on elämäkirja, jonka tehtävänä on arjen hallitseminen. Elämäkirja aloitetaan usein elämän käännekohtassa, jolloin aluksi keskitytään nimenomaan elämää muuttaneeseen asiaan. Myöhemmin päiväkirjaan saatetaan alkaa kirjata yksityiskohtaisesti arjen kulkua. Päiväkirjaan saatetaan myös ”jäädä kiinni”, jolloin jokaisesta päivästä on pakko kirjoittaa jotakin. 4) Seuraavassa päiväkirjatyypissä keskeistä on oman minän ja maailman jäsentäminen. Teksti keskittyy kirjoittajan omiin, kenties hyvin intiimeihinkin mietteisiin. 5) Luokittelun viides päiväkirjatyypin tähtää kirjoittajan itsekasvatukseen ja itsensä kehittämiseen. Teksti saattaa sisältää esimerkiksi sääntöjä, jotka koskevat kirjoittajan luonteenpiirteiden parantamista. 6) Kuudennessa tyyppissä yhdistyy piirteitä ainakin kahdesta edellisestä tyyppistä. Päiväkirja on tässä terapiamuoto, jonka tarkoituksena on auttaa henkilökohtaisten ongelmien ratkaisussa.

Terapiapäiväkirjan tekstit sisältävät usein rankkoja tunteenpurkauksia, epätoivoa, surua ja jopa konkreettisia lohdutuksen pyyntöjä luotettavalle, mutta vaiti jäävälle päiväkirjalle. 7) Viimeisen tyyppin päiväkirjaa kirjoittavat kirjalliseen tulevaisuuteen tähtäävät päiväkirjurit. Tässä tyyppissä kiinnitetään erityistä huomiota tekstin tyyliin ja rakenteeseen. Päiväkirjamerkinnoissa saatetaan myös harjoitella kaunokirjallista ilmaisua esimerkiksi pienten tarinoiden ja novellien muodossa.

Edellä mainitut luokittelut perustuvat päiväkirjojen sisältöön ja kirjoituksen tyyliin. Myös kirjoittamisen syyt vaikuttavat siihen, millaiseksi päiväkirjateksti muodostuu. Päiväkirjan tyyppi vaikuttaa sen tutkittavuuteen. Tarkasta arjen kuvauksesta saa erilaista aineistoa kuin esimerkiksi kirjoittajan tunteiden terapeutisesta erittelystä. Tutkijan kannalta olennaista on myös se, mihin tarkoitukseen päiväkirjaa on kirjoitettu. Päiväkirjan luonteeseen vaikuttaa muun muassa se, onko se tarkoitettu muiden luettavaksi vai vain omille silmille. Toisaalta päiväkirjaan voidaan vuodattaa synkkiä tunteita, joihin ei enää koskaan haluta itsekään palata, ja päiväkirja päättyy pahvilaatikkoon vintille, tai se saatetaan jopa polttaa. Seuraavassa täydennän omalta osaltani päiväkirjojen luokittelutapoja. Luokitteluni perustuu päiväkirjan asemaan akselilla yksityinen–julkinen. Päiväkirjan yksityisyyden aste vaikuttaa myös sen sisältöön. Toisaalta päiväkirja saattaa vähitellen muuttua yksityisestä perhepiirissä jaetuksi ja jopa julkaistuksi, vaikka sitä alun perin olisi kirjoitettukin vain henkilökohtaiseen käyttöön.

Ensimmäistä tyyppiä voisi kutsua *salaiseksi päiväkirjaksi*. Se on tarkoitettu vain kirjoittajalle itselleen ja kirjoittaja saattaa olla valmis jopa tuhoamaan sen, jotta se ei joutuisi vieraisiin käsiin. Esimerkiksi Tuula-Liina Varis kertoo teoksessaan *Peili ja ikkuna* (1996, 13) hävittäneensä yhdeksän ja kolmentoista ikävuoden välillä kirjoittamansa päiväkirjat, koska hänet oli häpäisty lukemalla salaiseksi tarkoitettuja kirjoitukset. Toista tyyppiä kutsun *jaetuksi päiväkirjaksi*. Se on varta vasten muiden luettavaksi tarkoitettu päiväkirja. Päiväkirjaa ei kuitenkaan olla valmiita antamaan luettavaksi kelle tahansa. Mielessä saatetaan olla rakkauden tai ihastuksen kohde, läheinen ystävä tai esimerkiksi omat lastenlapset. Esimerkiksi ystävykset Katariina Haavio ja Satu Koskimies lukivat lapsuudessa ja nuoruudessa toistensa päiväkirjoja ja keskustelivat niistä (Haavio & Koskimies 2004). Jaettuun päiväkirjoihin sisällyttäisiin myös myöhempää omaelämäkerran kirjoittamista tai elämäkerran kirjoittamista varten pidetyn päiväkirjan. Vaikka tällaisia päiväkirjoja ei itsessään annettaisikaan muiden luettaviksi, niiden avulla kirjoitettu omaelämäkerta jää harvoin vaille lukijoita. Esimerkiksi Ilmar Talve (2004) viittaa omaelämäkerrassaan useita kertoja päiväkirjoihinsa ja lainailee niistä pätkiä. Päiväkirjaotteet tuovat tekstiin tiettyä aitouden tuntua ja ääntä menneisyydestä. Omaelämäkerrassa päiväkirjat toimivat muistin tukena jäsenettäessä eri elämänvaiheita, palauttavat mieleen erityisiin tilanteisiin liittyntä tunnelmaa ja mahdollistavat nohtuneiden yksityiskohtien tarkistamisen.

Omaelämäkerta varten kirjoitettu päiväkirja lähenee myös seuraava tyyppiä, joka on *julkaistavaksi tarkoitettu päiväkirja*. Päiväkirjaa kirjoitetaan siis sillä ajatuksella, että se myöhemmin julkaistaan. Esimerkiksi Pentti Saarikosken nuoruuden päiväkirjoja (1984) lukiessa huomaa tekstin muuttuvan vähitellen ja ottavan yhä enemmän huomioon tulevan

lukijan. On erittäin luultavaa, että runoilijan ja kirjailijan urasta haaveileva nuori mies alkoi jossain vaiheessa ottaa huomioon päiväkirjojensa julkaisemisen mahdollisuuden. Saarikoski myös luovutti päiväkirjansa Pekka Tarkalle elämäkertansa kirjoittamista varten (Tarkka 1996; 2003). Myös päiväkirjat julkaistiin Tarkan toimittamina Saarikosken kuoleman jälkeen (esim. Saarikoski 1984). Kirjoittaja voikin ajatella päiväkirjojensa julkaisun tapahtuvan pian, esimerkiksi muutaman vuoden sisällä, tai vasta vuosikymmenien kuluttua tai jopa kirjoittajan kuoltua. Julkaisun suunniteltu ajankohta luonnollisesti vaikuttaa päiväkirjan sisältöön ja tyyliin. *Julkaistuksi päätyneet päiväkirjat* eroaa edellisestä siinä, että sitä ei alun perin ole tarkoitettu, ainakaan ensisijaisesti, julkaistavaksi. Tällaista päiväkirjaa tutkittaessa on hyvä muistaa, että se on luultavasti käynyt läpi jonkinlaista sensuuria. Päiväkirjan tie yksityisestä julkiseksi pitää siis mitä luultavimmin sisällään jonkinlaista karsimista ja muuntelua (esim. Laitinen 1978, 141: Aino Kallas teki päiväkirjoihinsa muutamia poistoja ja muutoksia ennen kuin luovutti ne julkaistaviksi.). Raja julkaistavaksi päätyvän ja julkaistavaksi tarkoitetun päiväkirjan välillä ei ole selkeä. Alun perin henkilökohtaiseksi tarkoitettua päiväkirjaa kirjoitettaessa saattaa herätä ajatus sen julkaisemisesta. Julkaisun mahdollisuus alkaa luultavasti vaikuttaa ainakin jonkin verran päiväkirjamerkintöihin.

Kuuluu esimerkki julkaistavaksi päätyvän ja julkaistavaksi tarkoitetun rajamaille sijoittuvasta päiväkirjasta on Olavi Paavolaisen sotien jälkeen julkaisema *Synkkä yksinpuhelu*. Paavolainen kirjoittaa teoksen toisen painoksen esipuheessa, ettei sotapäiväkirjaa kirjoitettu alun perin julkaisuutta varten. Päiväkirja muuttui hänen mukaansa henkisestä varaventiilistä tuttaviensa kesken jaettavaksi, ja ajatus julkaisemisesta syntyi vasta jälkeensä. Esipuheessaan hän myös kieltää tietoisesti valedelleensa päiväkirjassaan. Esipuhe onkin epäsuora vastine syytöksille, joiden mukaan Paavolainen muokkasi päiväkirjatekstejään jälkikäteen. (Paavolainen 1960.) *Synkkä yksinpuhelu* on myös hyvä esimerkki julkaistun päiväkirjan aiheuttamasta kohusta.

Edellisistä tyypeistä erotan vielä nykyaikaisen reaaliajassa toimivan päiväkirjan eli *nettipäiväkirjan* (vrt. Vatka 2005, 221–232). Internetissä omia yksityisiä ja julkisia piirteitä sekoittavia päiväkirjamerkintöjään kirjoittavat sekä ”tavalliset” ihmiset että julkisuuden henkilöt (esim. www 1; www 2). Nettipäiväkirjat voivat olla täysin julkisia, jolloin niitä pääsee lukemaan kuka tahansa tai tietylle ryhmälle tarkoitettuja, jolloin niiden lukemiseen vaaditaan salasana. Nettipäiväkirjaa kutsutaan myös *blogiksi*. Tosin nettipäiväkirja voidaan myös erottaa blogista. Nettipäiväkirjassa kirjoitetaan päivittäin omasta henkilökohtaisesta elämästä, kun taas blogissa keskiössä ovat vuorovaikutus ja verkostoituminen, ja olennainen osa blogia on muiden blogien kommentointi. Blogi voi olla joko kaikille avoin tai suljettu, jolloin sitä pääsee lukemaan vain kirjoittajan luvalla. Kaikki blogit eivät ole yleispäiväkirjoja, vaan keskittyvät tiettyyn teemaan. Kirjoittaja saattaa kirjoittaa myös useita blogeja yhtä aikaa, jolloin eri blogeissa keskitytään eri aihepiireihin. (www 3.)

Erikoiset olosuhteet ja poikkeukselliset tapahtumat motivoivat usein päiväkirjan kirjoittamista. Edellä mainittujen päiväkirjatyyppien lisäksi voidaan erottaa erityisiin olosuhteisiin tai elämän käännekohtiin liittyviä päiväkirjatyyppisiä, jotka voivat tosin sisältää

myös piirteitä muista päiväkirjatyypeistä. Lisäksi samakin päiväkirja voi kuulua useampaan päiväkirjatyyppiin.

Sysäyksen päiväkirjan kirjoittamiseen antaa usein ajankohtainen kriisivaihe elämässä. Kriisi voi syntyä esimerkiksi sairauden, läheisen kuoleman tai murrosiän muutosten vuoksi. Kriisin myötä syntyy tarve selvittää ja purkaa ajatuksia päiväkirjan avulla (Johansson 1991, 47). Anne Frank kuvaa päiväkirjassaan tunteitaan liittyen puberteettikriisiin ja natseilta piiloutumisen aiheuttamaan traumaattiseen kriisiin (Frank 2002). *Kriisipäiväkirjoiksi* voidaan luonnehtia myös suomalaisten poliittisten vankien päiväkirjoja. Hella Wuolijoki (1944) kirjoitti puolitoista vuotta kestäneen vankeutensa aikana päiväkirjanomaisia merkintöjä, joissa hän kertoo vankilaelämän tapahtumista ja tunnelmista sekä muistelee menneitä aikoja, kuten lapsuuttaan. Toisena esimerkkinä voidaan mainita Ilmari Kiannon vankilapäiväkirja (1948). Edellä mainittuja päiväkirjoja voidaan luonnehtia myös *poikkeusajan päiväkirjoiksi*. Poikkeukselliset olosuhteet, kuten sota-aika tai evakkoon lähtö, saattavat olla syynä päiväkirjan kirjoittamiselle. Esimerkiksi Karjalan evakko Jenny Pulli on kirjoittanut päiväkirjaa evakkomatkoiltaan vuosina 1940 ja 1944 (Pulli 2000).

Omana tyyppinä voidaan lisäksi erottaa *matkapäiväkirjat*. Matkapäiväkirjaakin kirjoitetaan arjesta poikkeavissa olosuhteissa, jolloin matkalla olo normaalista elämäjärjestyksestä poikkeavana tilanteena inspiroi kirjoittamaan päiväkirjaa (Kagle 1986, 24). Matkapäiväkirjat kiinnittyvät usein yksityiskohtiin kuten kellonaikojen, kilometrimäärien ja mittarilukemien kirjaamiseen. Myös tapahtumia ja tunnelmia saatetaan kuvata yksityiskohtaisen tarkasti. Matkapäiväkirjoissa pikkutarkkojen tietojen saassa saattavat näyttäytyä melko räikeinä kontrastinluojina elämänfilosofiset pohdinnat. (Stenroos 1999, 21–22.) Matkapäiväkirjan kirjoittamista saattaa motivoida päiväkirjan kirjoittamisen lisäksi esimerkiksi halu dokumentoida vierasta kulttuuria koskevia tietoja ja opiskella kohdemaan kulttuuria (Stenroos 1999, 31).

Joidenkin tutkijoiden mielestä aito päiväkirja on hyvin yksityinen, ja sitä on harvoin tarkoitettu julkaistavaksi. Aito päiväkirja keskittyisi siis itsetutkiskeluun ja omien tunteiden ilmaisuun. (Ks. esim. Johansson 1985; 1991.) Itse en halua jakaa päiväkirjoja aitoihin ja epäaitoihin. Päiväkirjoissa kiehtovaa on juuri niiden moninaisuus ja samankin kirjoittajan merkinnöissä vaihtelevat teemat ja sävyt. Päiväkirja voi olla kiinnostava, kun siihen on vuodatettu oman elämän tunteita ja käännteitä. Aivan yhtä aitoa tekstiä on kuitenkin ympärillä tapahtuvien asioiden kuvaus tai ajankohtaisten ilmiöiden kommentointi.

Päiväkirjat tutkimusaineistona

Päiväkirjoja voidaan pitää eräänlaisena omaelämäkerrallisten tekstien alalajina (ks. Norkola 1995, 12–13). Ne sopivat aineistoksi paitsi tietyn henkilön elämänvaiheiden kuvaamiseen myös yhteisöllisten ilmiöiden hahmottamiseen. Nähdäkseni (oma)elämäkerrallisten aineistojen, kuten päiväkirjojen, tutkimuksellinen arvo liittyykin pitkälti siihen, että ne valaisevat aikakautta ja sen ilmiöitä sekä yhteisöä ja yhteisön ajatusmalleja, arvoja ja

maailmankuvaa yksilön näkökulmasta. Niiden kautta on siis mahdollista lähestyä myös yksilön elämää laajempia kulttuuri-ilmiöitä. Tämän ajatuksen voi perustella fenomenologisen merkitysteorian pohjalta, jonka mukaan ihmisyksilö on perustaltaan yhteisöllinen. Merkitysten, joita esimerkiksi päiväkirjojen ilmauksissa välitetään, lähde on yhteisö, johon ihminen on kasvanut. Merkitysmaailma on siis yhteisöllinen, ja se rakentuu yhteisesti jaetuista merkityksistä. Merkitysten intersubjektiivisesta luonteesta johtuen myös ainutkertaiset ilmiöt kertovat jotakin ympäröivästä kulttuurista. (Laine 2001, 28)

Omaelämäkerrallisissa aineistoissa, olivat ne sitten haastattelumateriaalia, postikyselyvastauksia tai päiväkirjamerkintöjä, ihmiset rakentavat ja tulkitsevat omia kokemuksiinsa tai omaa elinpiiriään elämäntilanteensa ja muiden subjektiivisten ja kollektiivisten lähtökohtiensa pohjalta. Kertojaa, kirjoittajaa tai muistelijaa eikä kertomisen kontekstia voidakaan erottaa kerrotuista asioista. (Korkiakangas 2005, 129.) Tämä seikka tulee ottaa huomioon omaelämäkerrallista aineistoa käytettäessä sekä lähdekriittisessä mielessä että tulkinnan apuvälineenä. Omaelämäkerrallinen aineisto kuten päiväkirjat tulee ensinnäkin suhteuttaa laajempaan kontekstiinsa ja ottaa huomioon aikakausi, ympäröivä yhteiskunta tai yhteisö sekä ryhmä tai ryhmät, joihin tekstin tuottaja kuuluu. Omaelämäkerrallisissa teksteissä välittämämme merkitykset ovat intersubjektiivisia. Kasvaessamme yhteisön jäseniksi opimme hahmottamaan maailmaa tietyn kulttuurin merkityskarttojen avulla. Syntymäaikamme ja -paikkamme vaikuttavat siihen, miten ja millaisia asioita elämästämme välitämme itsellemme ja muille. (Lehtonen 1998, 17–18.) Toiseksi aineiston käsittelyssä tulee mahdollisuuksien mukaan kiinnittää huomiota tarkempaan tilanteeseen, jossa aineisto on tuotettu. Päiväkirjan kirjoittamisessa tarkempi konteksti voisi olla esimerkiksi elämäntilanne tai päiväkirjan kirjoittamisen syy. Esimerkiksi koululainen kirjoittaa toisenlaiseen sävyyn kuin eläkeläinen ja julkisuuteen tarkoitettussa päiväkirjassa välitetään toisenlaisia asioita kuin omaan käyttöön jäävässä.

Monet piirteet ovat yhteisiä kaikille omaelämäkerrallisille aineistoille. Miten päiväkirjat sitten eroavat muusta omaelämäkerrallisesta tutkimusaineistosta, kuten haastattelu- tai postikyselyvastauksista, joita kansatieteessä on perinteisesti käytetty? Päiväkirjoja ei ole ensisijaisesti kirjoitettu tutkimusta varten. Ne ovat siis syntyneet ilman tutkijan vaikutusta. Niissä ei vastata tiettyihin tutkijan antamiin kysymyksiin, vaan ajatus kulkee täysin vapaasti kirjoittajan mielihalujen mukaan. Tämä seikka antaa päiväkirjoille oman erityisluonteensa. Toisaalta päiväkirjat eroavat esimerkiksi kirjoitetuista omaelämäkertoista siinä, miten pitkä aikaväli erottaa koettua ja kirjoitettua (ks. muistelusta ja unohtamisesta Korkiakangas 2005, 129–147). Päiväkirjassa kerrataan useimmiten lähipäivien tunnelmia, kun taas omaelämäkertaa kirjoitetaan usein myöhemmällä iällä vuosikymmeniäkin taaksepäin muistellen.

Eletty elämä muokkautuu omaelämäkerralliseksi tekstiksi useiden vaikuttavien seikkojen ristipaineessa. Kirjoitetussa tekstissä yhdistyvät kirjoittajan mieltymykset ja kollektiivisesti merkityksellisinä pidetyt seikat. Aikakausi ja yhteisön arvomaailma vaikuttavat siihen, mitä omasta elämästä hahmotetaan tekstiksi ja mitä jää tekstin ulkopuolelle. Tutkija on tavallaan tutkittavan tekstin armoilla yrittäessään kurkistella tekstin läpi sen

ympärillä siintävään maailmaan. Toisaalta kontekstin, kuten ajan, paikan ja sosiaalisten seikkojen, tuntemus auttaa tutkijaa saamaan otetta sekä tekstistä että tekstissä välitetyistä maailmasta.

Tulkinnan haasteellisuus

Päiväkirjojen lukeminen vaatii kykyä eläytyä kirjoittajan ajatteluun ja tapaan ilmaista asioita. Tutkijan päiväkirjoista tulkitsemat merkitykset syntyvät sen pohjalta, mitä kirjoittaja kertoo tai jättää kertomatta ja miten tutkija suhteuttaa kirjoittajan kuvaamia asioita omaan elämäänsä ja kokemuksiinsa (vrt. omaelämäkertojen lukemisesta Vilkkö 1993, 54). Pyrittäessä tavoittamaan kirjoittajan ilmaisujen merkityksiä mahdollisimman pitkälle kirjoittajan itsensä näkökulmasta on ensimmäisenä mieleen tulevien tulkintojen kriittinen pohdinta tärkeää. Etäisyyden otto ja itsestään selviltä tuntuvien tulkintojen arviointi monenlaisista näkökulmista saattavat avata kirjoittajan ilmaisujen merkityksiä uudessa valossa. Vaikka tuleekin huomioida tutkijan subjektiivisuuden vaikutukset muodostuvaan tulkintaan, voidaan silti pyrkiä tietynlaiseen objektiivisuuteen. Objektiivisuus syntyy nimenomaan oman subjektiivisuutensa tunnistamisesta (Eskola & Suoranta 1998, 17). Lopullinen tulkinta muodostuu kuitenkin ikään kuin tekstin ja tutkijan vuoropuhelussa (Lehtonen 1998, 167), jolloin objektiivisuutta ja tulkinnan oikeellisuutta mitataan sillä, miten hyvin tulkinta on perusteltu. Toisaalta hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimuksessa myönnetään monien tulkintojen mahdollisuudet eikä toinen tulkinta ole välttämättä toista parempi. Mistä tahansa ei kuitenkaan voi tulkita mitä tahansa, joten kattavat perustelut ja aineiston huolellinen käsittely ovat syvällisen tieteellisen tulkinnan edellytyksiä.

Päiväkirjojen tulkinnassa on hyvä tukeutua kaikkeen siihen tietoon, jota tulkitsijalla on päiväkirjan kirjoittajasta ja siitä kontekstista, jossa päiväkirjaa on kirjoitettu. Tulkinnassa on hyvä ottaa huomioon muun muassa kirjoittajan sukupuoli, sosiaalinen ja taloudellinen asema, asuinpaikka, ikä sekä aikakauteen ja yhteiskuntaan liittyvät olosuhteet. Samoja seikkoja ja niiden vaikutusta syntyvään tulkintaan tulisi huomioida myös tulkitsijan itsensä kohdalla.

Päiväkirjatekstien tulkinnassa ei kuitenkaan saa jäädä liiaksi taustatietojen ja oletusten vangiksi. Kun sekä kirjoittajan tausta että omat lähtökohdat ovat selvillä, on aika keskittyä itse tulkittavaan tekstiin ja antaa tulkinnassa tilaa myös yllättäville seikoille. Anni Vilkkö (1995, 162–165) on kuvannut omaa tapaansa lukea omaelämäkertoja. Hänen lukutapaansa tuntuu sopivalta myös päiväkirjojen lukemiseen. Vilkkö kutsuu lukutapaansa *empaattiseksi luennaksi*. Se on vastaantulevaa ja kokemuksellista luentaa siten, että kirjoittajan maailma ja sitä jäsentävät rakenteet hahmottuisivat ja lukijan ja kirjoittajan kokemusmaailman yhtäläisyydet ja erilaisuuden ymmärtäminen mahdollistuisivat. Empaattinen luenta ei välttämättä rakennu samaistumiselle tai samankaltaisuuden kokemiselle, vaan se on pikemminkin asenne, joka antaa tilaa ja mahdollisuuden samankaltaisuuden ja erityisesti erilaisuuden näkemiselle. Analyysimetodin empaattisessa luennassa käytetään vuoropu-

helua ja emotionaalista vastakaikua, jotka edellyttävät jatkuvaa oletusten ja ennakkoluulojen tarkkailua ja uudelleenarviointia sekä luettavan tekstin kirjoittajan mahdollisten lähtökohtaolettamusten peilaamista omiin luenta-asemiin. Lukuprosessissa herää monenlaisia tunteita ja reaktioita, joita ei kuitenkaan tule käyttää niinkään tutkijan oman itsen selvittelyyn, vaan katse on käännettävä lukemisen kohteeseen ja tuntemuksia on hyödynnettävä luettavan tekstin ymmärtämiseen.

LÄHTEET

Elektroniset lähteet

- www 1: Bjarne Kalliksen nettipäiväkirja: <http://www.bjarnekallis.net/fi/etusivu/nettipaiva-kirja/?id=67>. Päivitetty 10.5.2008, viitattu 10.5.2008.
- www 2: Katin blogi: <http://kidi83.blogspot.com/>. Päivitetty 7.5.2008, viitattu 10.5.2008.
- www 3: Wikipedia: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Blogi>. Päivitetty 7.5.2008, viitattu 10.5.2008.

Painamattomat lähteet

- KIVELÄ, KATRI 2007: *Päiväkirja-aineisto kansatieteellisessä tutkimuksessa. Esimerkinä nuorisotyön uranuurtaja Kerttu Varjo*. Kansatieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos.
- STENROOS, LEILA 1999: *Matkalla olon kokemukseronta päiväkirjassa*. Folkloristiikan pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos.

Painetut lähteet

- AHOLA, SUVI 1993: Naiset päiväkirjojen kirjoittajina. PIELA, ULLA (toim.): *Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkertoista*. Tietolipas 127. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- DAUN, ÅKE 1974: *Förortsliv. En etnologisk studie av kulturell förändring*. Stockholm: Prisma.
- ENWALD, LIISA 1984: Miksi harrastaja kirjoittaa? *Parnasso*, vol. 34: 1. Helsinki: Yhtyneet kuvalehdet.
- ESKOLA, JARI – SUORANTA, JUHA 1998: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- FOTHERGILL, ROBERT A. 1974: *Private chronicles. A study of English diaries*. London: Oxford University Press.
- FRANK, ANNE 2002. Päiväkirja. 12. kesäkuuta 1942–1. elokuuta 1944. OTTO H. FRANK – MIRJAM PRESSLER (eds). Uusi laitos. Helsinki: Tammi.
- GANNETT, CINTHIA 1991: *Gender and the Journal. Diaries and Academic Discourse*. New York: State University of New York.
- GARNERT, JAN 1993: *Anden I lampan. Etnologiska perspektiv på ljus och mörker*. Stockholm: Carlssons.

- HAAVIO, KATARIINA – KOSKIMIES, SATU 2004: *50-luvun tytöt. Päiväkirjat 1951–1956*. Helsinki: Tammi.
- HARMAJA, SAIMA 1985: *Palava elämä. Päiväkirjaa, kirjeitä*. KIRSTI TOPPARI (toim.). Porvoo: WSOY.
- HÄMÄLINEN, HELVI 1994: *Päiväkirjat 1955–1988*. RITVA HAAVIKKO (toim.). Porvoo: WSOY.
- JOHANSSON, PIRKKO LIISA 1985: Ajatuksia päiväkirjan kirjoittamisesta. JUHANI IHANUS (toim.): *Sanojen liikkeitä. Kirjoituksia kirjallisuus- ja runoterapiasta*. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- 1991: Kriisipäiväkirja – terapeutinen päiväkirja? JUHANI IHANUS (toim.): *Päiväkirjasta hypermediaan*. Jyväskylä: Gummerus.
- KAGLE, STEVEN E. 1986: *Early Nineteenth-Century American Diary Literature*. Boston: Boston Twayne Publishers.
- KALLAS, AINO 1953: *Päiväkirja vuosilta 1907–1915*. Helsinki: Otava.
- KIANTO, ILMARI 1945: *Omat koirat purivat. Pidätetyn päiväkirja vuodelta 1940*. Helsinki: Fennia.
- KORKIAKANGAS, PIRKO 2005: Muistoista tulkintaan – muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. PIRJO KORKIAKANGAS – PIA OLSSON – HELENA RUOTSALA (toim.): *Polkuja etnologian menetelmiin*. Ethnos-toimite 1. Helsinki: Ethnos ry.
- LAINEN, TIMO 2001: Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. JUHANI AALTO – RAINE VALLI (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- LAITINEN, KAI 1978: *Aino Kallaksen maailma. Kuusi tutkielmaa Aino Kallaksen vaiheilta*. Helsinki: Otava.
- LEHTONEN, MIKKO 1998: *Merkitysten maailma*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- MAKKONEN, ANNA 1997: Valkoisen kirjan kutsu eli löytöretkellä päiväkirjojen maailmoissa. ANNA MAKKONEN (toim.): *Lukija, lähdekö mukaani. Tutkielmia ja esseitä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 689. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MARTENS, LORNA 1985: *The Diary Novel*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NORKOLA, TERO 1995: ”Tavallisten ihmisten” päiväkirjat – merkintöjä kirjallisuuden marginaalisissa. ANNA MAKKONEN – TEEMU IKONEN (toim.): *Karnevaali ja autiomaan. Kirjallisuustieteellisiä tutkielmia*. Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuustieteen, teatterin ja estetiikan laitoksen julkaisusarja n:o 1. Helsinki: Yleisen kirjallisuustieteen, teatterin ja estetiikan laitos, Helsingin yliopisto.
- 1996: Kirjoituksia sydänten kammioista. Henkilökohtaisen päiväkirjan poetiikkaa. TERO NORKOLA – EILA RIKKINEN (toim.): *Sivupolkuja. Tutkimusretkiä kirjallisuuden rajaseuduille*. Tietolipas 146. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAAVOLAINEN, OLAVI 1960: *Synkkä yksinpuhelu. Päiväkirjan lehtiä vuosilta 1941–1944*. 2. painos. Helsinki: Otava.
- PULLI, JENNY 2000: *Siirtolaistyön päiväkirja. Evakkomatkat 1940 ja 1944*. HEIKKI J. KORTESOJA (toim.). Lapua: H. J. Kortesoja.
- SAARIKOSKI, PENTTI 1984: *Nuoruuden päiväkirjat*. TARKKA, PEKKA (toim.). Helsinki: Otava.
- SVENSKA, JOHN 1993: *Skrivandets villkor. En studie av dagboksskrivnadets funktioner och situationella kontexter utgående från Backåkers Eriks dagbok 1861–1914*. Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 32. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.
- TALVE, ILMAR 2004: *Kolme kotimaata*. Turku: Kirja-Aurora.
- TARKKA, PEKKA 1996: *Pentti Saarikoski. Vuodet 1937–1963*. Helsinki: Otava.
- 2003: *Pentti Saarikoski 2. Vuodet 1964–1983*. Helsinki: Otava.

- VARIS, TUULA-LIINA 1996: *Peili ja ikkuna*. Porvoo: WSOY.
- VATKA, MIIA 2005: *Suomalaisten salatut elämät. Päiväkirjojen ominaispiirteiden tarkastelua*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1020. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VILKKO, ANNI 1993: Oman elämän kielikuvat. ULLA PIELA (toim.): *Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkertoista*. Tietolipas 127. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1995: Lukijaelämää. ELINA HAAVIO-MANNILA – TOMMI HOIKKALA – EEVA PELTONEN – ANNI VILKKO (toim.): *Kerro vain totuus. Elämäkertatutkimuksen omaelämäkerrallisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- WUOLIJOKI, HELLA 1945: *Enkä ollut vanki. Tuokiokuvia vankilasta*. 2. painos. Helsinki: Tammi.

KATRI ÖSTER: *Under the spell of intimate texts. A review of the world of diaries*

Diaries have not often been the subject of research in Finland. There are several reasons for this. First of all, the availability of research material can be a problem. Another reason for the lack of research on diaries may be the challenging nature of the material. Although diaries follow their own path regardless of the expectations of the researcher, they still provide very fruitful research material.

Diaries have much in common. This makes it quite easy to identify a certain type of text as a diary. Although the writing style is most private in nature, the writer clearly understands how to keep a diary. The characteristics of diaries include self-focus, subjectivity, polemity, conflict and exaggeration. Despite its chronological nature, the diary text is non-hierarchical, fragmented and unrefined.

Diaries are kept for many reasons. Sometimes it is simply to refresh one's memory for the future or it may have become a longstanding habit. A diary can also be used as a means of compensating for loneliness. On the other hand, some people may keep a diary for the pure joy of writing. The keeper of the diary can also write in order to try to understand himself/herself seeking subjectivity. Writing in a diary can be seen as a certain kind of therapy.

Diaries can be considered a kind of sub-type of biographical texts. They are suitable for describing the life phases of a single person and for understanding more comprehensive cultural phenomena from the perspective of the individual. Diaries may not provide answers to specific or detailed questions, but they do contain in-depth information about certain phenomena or provide close contact with sensitive or intimate issues that might otherwise be difficult to address.

Understanding diaries requires the ability to become immersed in the writer's thoughts and style of expression. On the other hand, it is also important to maintain a distance and critically consider the first and clearest interpretation. The meanings a researcher derives from diaries are based on what the writer expresses or does not express and on how the researcher relates to the matter described by the writer in terms of her/his life and experiences.

Katri Öster: kkkive@utu.fi

Humanistinen tiedekunta, Kanslia, 20014 Turun yliopisto